

Література:

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: Дидактический аспект. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.
2. Бадюк Ю.В. Особливості використання ділових ігор у навчально-виховному процесі // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: 36. наук. пр. — Випуск 10. — Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2006. — С. 175-178.
3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учеб. пособие. — М.: Народное образование, 1998. — 256 с.
4. Соловієнко В.О. Ділові ігри в професійній саморегуляції студентів педвузів // Рад. шк. — 1990. — №12. — С. 82-85.

З метою створення умов, які би сприяли формуванню активності особистості, допомогли кожному учневі максимально використовувати свої індивідуальні якості, нахили, здібності, інтереси, розроблено і експериментально перевірено комплекс засобів диференційованого навчання. Одним із засобів цього комплексу являються ділові ігри.

Ключові слова: активність особистості, проектування та виготовлення виробів із текстильних матеріалів, комплекс засобів диференційованого навчання, ділові ігри.

С целью создания условий, которые бы способствовали формированию активности личности, помогли каждому ученику максимально использовать свои индивидуальные качества, наклонности, способности, интересы, разработан и экспериментально проверен комплекс средств дифференцированного обучения. Одним из средств этого комплекса являются деловые игры.

In order to create conditions that will help to develop an active personality, enable every pupil to use hisher individual qualities, bents, talents, interests in full, a complex of the means of individual approach in the teaching process has been developed and tested. Didactic games are among such means.

УДК 37.091.39:373.5:33
ББК 74.202.5

І.А. Чорновіл
м. Вінниця, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Інтенсивні соціально-економічні зміни, характерні для сучасної України, потребують перегляду науково-методичних підходів щодо викладання економіки у загальноосвітніх школах. Сьогодні, коли відбувається інтенсивний пошук нової освітньої парадигми, широкого поширення набувають інтерактивні методи викладання економіки, які допомагають всебічно розвиватися особистості, реалізувати свої здібності, удосконалювати свої знання, уміння і навички.

Сучасна школа стоїть перед прикритим фактом: в умовах традиційних форм та методів навчання школярі, пасивно отримуючи інформацію з економіки, не вміють здобувати її самостійно і застосовувати те, що знають. Сьогоднішнє завдання освіти насамперед полягає у розвитку готовності людини реалізувати свій особистий і професійний потенціал. Для цього необхідно вдосконалити систему навчання інтерактивними методами, які допоможуть учням розвивати абстрактне мислення, емоційно-вольву сферу, спостережливість та застосовувати свої знання на практиці. Тому постає проблема викладання в школі дисциплін економічного спрямування із використанням інтерактивних методів навчання.

Огляд останніх досліджень та публікацій свідчить про різні підходи та методи викладання в загальноосвітній школі дисциплін економічного спрямування. Ю. Бицюра приділяє особливу увагу при поясненні економічних тем схемам і конкретним економічним прикладам [1]. С. Булавенко вважає доцільним використання групових форм організації

навчання та на закріплення знань про прибуток підприємств проводити на уроці тести, розв'язувати задачі різної складності [2]. Й. Гушулей, І. Вітенко пропонує під час розповіді, пояснення, бесіди використовувати на уроках наочні методи навчання [4]. Л. Ковальова описує викладання економіки в школі за допомогою листів опорних сигналів [5]. Д. Махонін описує основні відмінності методів активного навчання від традиційних [6].

Метою статті є вдосконалення викладання дисциплін економічного спрямування у загальноосвітній школі із використанням інтерактивних методів навчання.

Викладання основного матеріалу. Сьогодні є нові типи навчання, які спираються на гуманістичну парадигму освіти і дозволяють ефективніше розв'язати життєво важливі педагогічні завдання. Особливий інтерес викликає інтерактивне, або взаємодіюче, навчання. Слово «інтерактив» пришло до нас з англійської мови від слова «interact», де «inter» - спільний і «act» - діяти. Таким чином, інтерактивний - готовий до спільних дій, діалогу. Організація інтерактивних методів навчання на уроці передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, сумісне рішення життєвих ситуацій на основі аналізу відповідної ситуації. Вони ефективно сприяють формуванню навиків і умінь, створенню атмосфери співдружності, взаємодії. Інтерактивні методи викладання економічних дисциплін дозволяють суб'єктам навчання активно взаємодіяти один з одним з метою спільного розв'язання поставленого завдання. При цьому школярі мають можливість обмінюватися думками, ідеями, пропозиціями. Завдяки ефекту новизни, оригінальності інтерактивних методів та при правильній їх організації зростає цікавість до процесу навчання.

Методи інтерактивного викладання поділяються на дві великі групи: групові та фронтальні. Перші передбачають взаємодію учасників малих груп (на практиці від 2 до 6-ти осіб), другі – спільну роботу та взаємонавчання всього класу. Час обговорення в малих групах – 3-5 хвилин, виступ – 3 хвилини, виступ при фронтальній роботі – 1 хвилина.

До групових методів відносяться:

1. Робота в парах. Учні працюють в парах, виконуючи завдання. Парна робота вимагає обміну думками і дозволяє швидко виконати вправи, які в звичайних умовах є часомісткими або неможливими, наприклад обговорити бізнес-план і зробити висновки про рентабельність підприємства, доцільність його впровадження і при яких умовах така діяльність буде прибутковою. Після цього один з партнерів доповідає перед класом про результати.

2. Робота в трійках. По суті, це ускладнена робота в парах. Найкраще в трійках проводити обговорення, обмін думками, підведення підсумків чи навпаки, виділення несхожих думок.

3. Змінювані трійки. Цей метод трохи складніший: всі трійки класу отримують одне й те ж завдання, а після обговорення один член трійки йде в наступну, один в попередню і ознайомлює членів новостворених трійок з набутокм своєї.

4. $2+2=4$. Дві пари окремо працюють над вправою протягом певного часу (2-3 хвилини), обов'язково доходять до спільного рішення, наприклад обговорюють ситуацію забезпечення прибутковості підприємства, потім об'єднуються і діляться набутиим. Як і в парах, необхідним є консенсус. Після цього можна або об'єднати четвірки у вісімки, або перейти до групового обговорення.

5. Карусель. Учні розсаджуються в два кола – внутрішнє і зовнішнє. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухається. Можливі два варіанти використання методу – для дискусії (відбуваються «попарні суперечки» кожного з кожним, причому кожен учасник внутрішнього кола має власні, неповторювані докази, наприклад, як вплинула інфляція України на прибуток підприємства), чи для обміну інформацією (учні із зовнішнього кола, рухаючись, збирають дані про прибуток на різних підприємствах).

6. Робота в малих групах. Найсуттєвішим тут є розподіл ролей: «спікер» – керівник групи (слідкує за регламентом під час обговорення, зачитує завдання, визначає доповідача, заохочує групу до роботи), «секретар» (веде записи результатів роботи, допомагає при

підведенні підсумків та їх виголошенні), «посередник» (стежить за часом, заохочує групу до роботи), «доповідач» (чітко висловлює думку групи, доповідає про результати роботи групи). Можливим є виділення експертної групи з сильніших учнів. Вони працюють самостійно, а при оголошенні результатів доповнюють інформацію.

7. Акваріум. У цьому методі одна мікрогрупа працює окремо, в центрі класу, після обговорення викладає результат, а решта груп слухає, не втручаючись. Після цього групи зовнішнього кола обговорюють виступ групи і власні здобутки.

До фронтальних методів відносяться:

1. Велике коло. Учні сидять по колу і по черзі за бажанням висловлюються свої думки з приводу певного питання. Обговорення триває, поки є бажання висловитися. Доцільно вчителю взяти слово після обговорення.

2. Мікрофон. Це різновид великого кола. Учні швидко по черзі висловлюються з приводу проблеми, передаючи один одному уявний «мікрофон». Наприклад, розглядаючи зовнішні фактори впливу на прибуток підприємства.

3. Незакінчені речення. Дещо ускладнений варіант великого кола: відповідь учня – це продовження незакінченого речення типу «можна зробити такий висновок...», «я зрозумів, що...»

4. Мозковий штурм. Загальновідома технологія, суть якої полягає в тому, що всі учні по черзі висловлюють абсолютно всі, навіть алогічні думки з приводу проблеми. Висловлене не критикується і не обговорюється до закінчення висловлювань.

5. Аналіз дилеми (проблеми). Учні в колі обговорюють певну дилему (простіше) чи проблему (складніше, бо поліваріантно). Кожен каже варіанти, що складаються внаслідок вибору. Найкраще давати завдання вибору з особистісним сенсом (наприклад, «чи варто приховувати прибуток підприємства?»).

6. Мозаїка. Це метод, що поєднує і групову, і фронтальну роботу. Малі групи працюють над різними завданнями, після чого переформовуються так, щоб у кожній новоствореній групі були експерти з кожного аспекту проблеми (наприклад, кожна первинна група аналізувала одне підприємство, після переформування учнів перша нова група повинна узагальнити вплив інфляції на прибуток, друга – якість продукції, третя – витрати на виготовлення продукції, четверта – зміну прибутку на підприємстві).

Для ефективного застосування методів інтерактивного навчання, у тому числі й для того, щоб охопити весь необхідний об'єм матеріалу та глибоко його вивчити на уроці, вчитель повинен ретельно планувати свою роботу:

– використовувати такі інтерактивні методи, які були б адекватними віку учнів та їх досвіду роботи з даними методами;

– дати завдання школярам для попередньої підготовки: прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання з даної теми або зібрати статистичні дані ;

– відібрати для уроку таку інтерактивну вправу, яка давала б учневі «ключ» до опанування теми;

– протягом самих інтерактивних вправ дати учням час подумати над завданням, щоб вони сприйняли його серйозно, а не механічно виконали його;

– на одному уроці використовувати одну-дві інтерактивні вправи;

– провести обговорення за підсумками виконання інтерактивної вправи, у тому числі актуалізуючи раніше вивчений матеріал.

Застосування інтерактивних технологій висуває нові певні вимоги до структури уроку. Структура такого уроку складається з п'яти елементів: мотивація і оголошення теми та очікуваних навчальних результатів (5% уроку), надання необхідної інформації (10 – 15%), інтерактивна вправа — центральна частина уроку (50 – 60%), підбиття підсумків з даної теми (15 – 20% уроку).

Доцільним на уроці є використання систем дистанційного навчання, що дозволяє учням працювати в інтерактивному режимі за допомогою сучасних інформаційних технологій і

віртуального інформаційного середовища. Комп'ютери відкривають великі можливості для індивідуалізації контролю за якістю засвоєння учнями навчального матеріалу, для моделювання ситуацій побудови таблиць. Для використання комп'ютерів у навчальному процесі необхідні спеціальні навчальні програми. Такі програми постачаються в загальноосвітні навчальні заклади видавництвом «АртЕк» під рубрикою «MESE. Керівництво для користувача». Наприклад, комп'ютерна гра «Моделювання з Менеджменту та Економіки» (далі MESE) дає змогу учням оволодіти навичками керування власними компаніями, що є відображенням реального світу бізнесу [4]. Ця гра також є ілюстрацією того, як бізнес-рішення повинні інтегруватися для успішного функціонування компанії. Учні мають досконало розуміти та вміти планувати кожний елемент стратегії компанії - ціну, витрати, прибуток, виробництво, маркетинг, інвестиції, дослідження та розвиток.

Комп'ютерні програми для проведення ділових ігор розробляються також і самими вчителями-новаторами. Комп'ютерні програми для викладання дисциплін економічного спрямування дають можливість: створення слайдів у середовищі Power Point для наочного відображення схем, графіків, таблиць; використання табличного процесора Excel для економічних розрахунків; розробка навчальних проектів у візуальному середовищі програмування Turbo

Pascal для розв'язування економічних задач; використання пошукових систем для отримання економічної і статистичної інформації; розробка навчальних проектів у візуальному середовищі програмування Delphi для розв'язування економічних задач, створення тесту для оцінювання навчальних досягнень учнів. У табличному процесорі Excel набагато зручніше розв'язувати задачі, які мають табличну форму представлення інформації. Тому на практичних заняттях в Excel доцільно розв'язувати такі задачі: розрахунок динаміки витрат на виробництво продукції по роках, розрахунок прибутку, аналіз ефективності виробництва, розрахунок рентабельності і т. д. Дидактичні можливості комп'ютера дозволяють: завдяки новизні і не традиційності залучити учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності; активізувати навчання шляхом використання привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації, стимуляції пошуку відповідей; поліпшити сприймання матеріалу за рахунок наочності, підкреслювання, обертання, кольорового зображення, графіки, мультиплікації; розвивати творче мислення шляхом експериментування, пошуку зв'язків між новою і старою інформацією, встановлення зв'язків і закономірностей; розвивати абстрактне мислення за допомогою заміни, демонстрації конкретних предметів схематичними чи символічними зображеннями; забезпечити об'єктивність контролю, можливість реалізації суб'єктивного стилю спілкування, що особливо важливо для учнів із сповільненим темпом сприймання і засвоєння навчального матеріалу.

Висновки. За сучасних умов, коли суспільство потребує освічених людей, здатних самостійно мислити і швидко орієнтуватися у життєвих ситуаціях, у школах шикорого використання набули інтерактивні методи навчання. Застосування інтерактивних методів при викладанні дисциплін економічного спрямування у загальноосвітній школі дає можливість учням мислити, працювати з інформацією (шукати, аналізувати, відбирати, оцінювати), творчо розв'язувати пізнавальні та практичні задачі, чітко викладати свою думку. Доцільно використовувати групові (робота в парах, в трійках, змінювані трійки, $2+2=4$, карусель, робота в малих групах, акваріум) і фронтальні (велике коло, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, аналіз дилеми, мозаїка) методи навчання, що активізують навчальні можливості учнів замість переказування «готової» інформації. Також на уроці учням необхідно використовувати комп'ютер, який змінює форми подання інформації, розвиває абстрактне мислення і допомагає учням обчислювати прибуток підприємства. Отже, інтерактивні методи навчання дозволяють сучасний урок вдосконалити і зробити більш продуктивнішим, на якому учні відтворювали б набуті раніше знання під час опанування даної теми, засвоювали практичні дії, формулювали світогляд, самостійність, активність, творче мислення.

Література:

1. Бицюра Ю.В. Опорний конспект до теми «Доходи в ринковій економіці» // Економіка в школах України. – 2007. – №2. – С. 12-21.
2. Булавенко С.Д. Основи економіки. 10-11 класи: Розробки уроків. - Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2007. - 432с.
3. Гін А. Прийоми педагогічної техніки. – Луганськ, 2004. – 84 с.
4. Гушулей Й.М., Вітенко І.М. Загальна методика викладання основ економіки: Пробний навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2004. – 108с.
5. Ковальова Л. Інноваційні форми і методи викладання економіки в школі // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – №3. – С. 7-8.
6. Махонін Д.А. Інтерактивне навчання на уроках економіки // Економіка в школах України. – 2008. – №7. – С. 30-32.
7. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. – К., 2002. – 136.

У статті досліджено теоретичні аспекти інтерактивних методів викладання дисциплін економічного спрямування у загальноосвітній школі. Також, обґрунтовано методичні підходи щодо використання на уроці економіки групових і фронтальних інтерактивних методів навчання, сучасних інформаційних технологій, які допомагають учням сприймати навчальний матеріал і вдосконалювати сучасний урок.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, групові і фронтальні методи навчання, змінювані трійки, карусель, робота в малих групах, акваріум, велике коло, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, аналіз дилеми, мозаїка, дистанційне навчання.

В статье исследованы теоретические аспекты интерактивных методов преподавания дисциплин экономического направления в общеобразовательной школе. Также, обоснованы методические подходы по использованию на уроке экономики групповых и фронтальных интерактивных методов обучения, современных информационных технологий, которые помогают ученикам воспринимать учебный материал и совершенствовать современный урок.

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, групповые и фронтальные методы обучения, изменяемые тройки, карусель, работа в малых группах, аквариум, большой круг, микрофон, незаконченные предложения, мозговой штурм, анализ дилеммы, мозаика, дистанционное обучение.

The article explores the theoretical aspects of interactive methods of teaching disciplines of economic direction in general school. Also, methodical approaches to use in class economy and frontal group interactive teaching methods, modern information technology to help students perceive the course material and improve the current lesson.

Keywords: interactive teaching methods, group learning methods and front, changing three, carousel, work in small groups, an aquarium, a large circle, a microphone, unfinished sentences, brainstorming, analysis of the dilemma, mosaic, distance learning.